

KLINK KLAAR

BERNADETTE TIMMERMANS

Klink Klaar

Uitspraak-
en intonatiegids
voor het
Nederlands

“ABRACADABRA”

“Abracadabra” is een term die we associëren met een goochelaar die een konijn uit zijn hoed tovert. Deze term komt van het Hebreeuwse “*ebrah k’dabri*” en betekent: ‘Ik zal creëren terwijl ik spreek’ (uit Goyder C, 2020).

Voor de hulp bij het beschrijven van de regionale articulatiebasissen dank ik Annie Van Avermaet, Rob Belemans, Lieve De Wachter, Els Dierick, Jella Di Perna, Hanne Kloots en Reinhilde Vandekerckhove.

Ward Weis zorgde voor de opnames en de montage.

De website is gemaakt door Cedric Wens,
dank voor deze fijne realisatie.

Inhoud

Woord Vooraf van Lieve De Maeyer: het A-woord	15
1. Inleiding	17
2. Hoe gebruik je dit boek en de website www.klinkklaaronline.be?	19
3. Een goede start	23
3.1. Zoek naar de juiste spanningsplaatsen	23
3.2. Oefen je spieren, het is topsport	24
3.3. Werk zeker met contrasten	24
3.4. Maak het jezelf eens moeilijk: belastingsoefeningen!	24
3.5. Maak gebruik van suggesties	25
3.6. Luister en oefen vaak met de website: maak opnames!	25
3.7. Je leert een nieuwe taal	25
3.8. Leren in vier fases	26
4. De weg naar een radiofonische stem	27
4.1. Een goede houding en een juiste ademtechniek	31
4.2. In je ‘masker’ leren spreken	36
4.3. Spreek je op de juiste toonhoogte?	39
4.4. Op zoek naar een krachtige resonantie	41
4.5. Vaste steminzetten gebruiken	42
4.6. Draag zorg voor je stem	45
5. Een verzorgde, Belgisch-Nederlandse uitspraaknorm	51
5.1. Vinnige medeklinkers	52
5.1.1. Juiste articulatieplaats	53
5.1.2. Juiste articulatiwijze	54

5.1.3.	Met of zonder stemplootrilling	54
5.1.4.	Lastige medeklinkers	55
5.1.5.	Pittige en krachtige articulatie	60
5.2	Mooie klinkers	62
5.2.1.	Laat je kaak zakken en spreek open	62
5.2.2.	Ronde of gespreide lippen?	63
5.2.3.	Is er ook spanning in je tong?	65
5.2.4.	De welving van de tong	65
5.2.5.	Het klinkersysteem: korte, bijtonige, halflange of lange; heldere of doffe klinkers	66
5.3.	Afgewerkte tweeklanken	69
5.4.	Coarticulatie	70
5.4.1.	Stemassimilatie	71
5.4.2.	Plaatsassimilatie	73
5.4.3.	Het wegvallen of reduceren van medeklinkers	75
5.5.	Wat is een regionale articulatiebasis?	77
5.5.1.	Regionale articulatiebasis voor West-Vlaanderen	80
5.5.2.	Regionale articulatiebasis voor Oost-Vlaanderen	82
5.5.3.	Regionale articulatiebasis voor Vlaams-Brabant	84
5.5.4.	Regionale articulatiebasis voor Antwerpen	86
5.5.5.	Regionale articulatiebasis voor Limburg	88
6.	Veelgehoorde fouten	91
6.1.	Let op: gedekte en ongedekte of vrije klinkers	91
6.2.	Wat is een bijtonige klinker?	91
6.3.	Geen hypercorrectie van klinkers!	92
6.4.	Het letterteken e: [ə] of [e]?	93
6.5.	[χ] [ʏ] [ʒ] [s]?	93
6.6.	Bijzondere kwesties	93
6.7.	Wat met de oude naamvalsvorm?	94
6.8.	Hoe spreek je de cijfers juist uit?	95
6.9.	Onthoud deze belangrijke afspraken	96

7. Spreektaalig schrijven	97
7.1. Gesproken taal – spreektaal, informele en formele taal	97
7.2. Verschillende soorten berichten	100
7.3. De bouwstenen van berichten: woorden en zinnen	101
7.3.1. Woorden	101
7.3.2. Zinnen	103
8. Een slimme en afwisselende intonatie	107
8.1. Woordklemtoon	109
8.2. Zinsklemtoon	111
8.3. Intonatiepatronen op een rijtje	112
8.3.1. Wat doe je bij spontaan spreken en vertellen?	112
8.3.2. Je intoneert anders achter de microfoon	115
8.3.3. Hoe lees je vlot een nieuwsbericht?	118
8.3.4. Goed inleven bij een voice-over	125
8.3.5. Hoe breng je een verkeersbericht?	125
8.3.6. Wat is er zo anders aan sportberichten?	127
8.3.7. Dubbing; een verhaal apart	128
9. Goed presenteren: hoe doe je dat?	136
9.1. Bereid je goed voor!	136
9.2. De toonhoogte, de luidheids- en de kwaliteitscode	146
10. Oefeningen	148
10.1. Stemopwarming	149
10.1.1. Ontspannen opwarmen	149
10.1.2. Een actief en wakker stemapparaat	153
10.2. Ademhalingsoefeningen	154
10.2.1. Goede houding	154
10.2.2. Bewust worden van je ademhaling	155
10.2.3. Soepel loslaten van de adem	155
10.2.4. Stevige ademsteun	158
10.2.5. Goed ademen terwijl je spreekt	159
10.2.6. Luidere spreken: hoe doe je dat goed?	161

10.3.	Resonantie-oefeningen	162
10.4.	Vaste stemzettingen	164
10.5.	Het kleine en het grote systeem van de articulatie	167
10.5.1.	Opwarming articulatie	167
10.5.2.	Het kleine systeem van de articulatie	170
10.5.3.	Het grote systeem van de articulatie	174
10.6.	Klinkeroefeningen	177
10.6.1.	[ɑ] zoals in 'bas' en [a.] zoals in 'baas'	177
10.6.2.	[e.] zoals in 'leeg' en [i.] zoals in 'vies'	184
10.6.3.	[ɪ] zoals in 'vis' en [ɛ] zoals in 'leg'	190
10.6.4.	[ɔ] zoals in 'bot' en [o.] zoals in 'boot'	196
10.6.5.	[y] zoals in 'mus' en [y.] zoals in 'fuut'	202
10.6.6.	[ɛ. ⁱ] zoals in 'Mei/blij' - [œ. ^y] - zoals in 'tuin' - [ɔ. ^u] zoals in 'fout /Paul'	209
10.7.	Medeklinkeroefeningen	218
10.7.1.	[t]-[d]	218
10.7.2.	[l]	223
10.7.3.	[s]-[z]	227
10.7.4.	[R]-[r]	236
10.7.5.	[ɣ] - [χ] - [h]	242
10.7.6.	[w]	249
10.8.	Assimilatie	254
10.8.1.	Stemassimilatie	254
10.8.2.	Plaatsassimilatie	256
10.8.3.	Gemengde oefeningen	257
10.9.	Veelgehoorde fouten	258
10.10.	Intonatie	260
10.10.1.	Vorbereidende oefeningen	260
10.10.2.	De punthoed en de platte hoed	262
10.10.3.	Intonatiepatronen oefenen	263
10.10.4.	Het ABC van een nieuwsbericht	265
10.10.5.	Het lezen van een reportage of een documentaire	270
10.10.6.	Het lezen van verkeersberichten	271
10.10.7.	Het lezen van sportberichten	273

Bij de vierde editie van Klink Klaar

Het begon allemaal met een papieren cursus voor de studenten radio van het RITCS. In de jaren '90 gebruikten we nog een cassettespeler om opnames te maken met goede uitspraakvoorbeelden. Dat was complex en tijdrovend. Daarom stapte ik naar Ruud Hendrickx en vroeg of er bij de VRT goede uitspraakvoorbeelden voorhanden waren, liefst op CD. Het antwoord van Ruud was zo motiverend, dat kon en mocht ik niet negeren: “als jij je cursus uitgeeft, maken we hier in huis opnames, we hebben hier veel mooie stemmen die dat graag zullen doen.” Zo kregen de studenten radio eindelijk goede opnames!

Dat dit gewone boek zonder plot of avonturen zo veel gebruikt zou worden, kon ik toen niet bevroeden. Bij deze vierde herwerking wil ik mijn kennis en ervaring doorgeven aan iedereen die dit gebruiken kan. In de eerste plaats is dit boek er voor de studenten radio van het RITCS, de studenten van de masteropleiding radio- en televisiejournalistiek aan de VUB en de stemmen van de VRT. Uiteraard koester ik ook collega's-logopedisten die zich eveneens in de perfectie van stem, uitspraak en intonatie willen bekwamen. Als een schare professionele sprekers er beter van worden, is mijn doel bereikt. Voor hen en iedereen die goed wil klinken, is dit boek er.

Wetenschappelijke studies zijn betrokken, tientallen collega's bevestigd en de waardevolle opmerkingen van studenten zijn verzameld. Klink Klaar wil vooral pragmatisch zijn en is daarom ook een werkboek voor iedereen die zoetgevooid, schrand en helder wil klinken. Daarom wordt beeldspraak zo vaak gebruikt. We reiken je trucjes aan voor stem-, adem- en uitspraak oefeningen.

De vierde editie van Klink Klaar blijft surfen op de golven van nieuwe media en blijft digitaal. De website www.klinkklaaronline.be is er voor u en houdt u op de hoogte van de allernieuwste uitspraakregels, nieuwste oefeningen en publicaties. Nu kun je je oefeningen opnemen via de website en meteen vergelijken met de

goede voorbeelden. Studenten en professionele sprekers gebruik deze website om te oefenen! Docenten van overal: werk digitaal, ook in je lessen. Geef het goede voorbeeld. COVID-19 leerde ons digitaal werken, en dat is verrijkend.

Deze editie gaat dieper in op de basis van het vertellen van verhalen: een degelijke voorbereiding en een goed geschreven tekst zijn de voorwaarden voor een goed verhaal. Het hoofdstuk over intonatie is herschreven en de nieuwste bevindingen werden opgelijst. Adem niet steevast bij een komma of een punt maar hou rekening met de inhoud van je verhaal. Pauzeer of versnel daar waar nodig en maak het geheel dynamisch.

De oefeningen zijn ingesproken door de warme stemmen van nieuwsankers Annelies Van Herck (VRT) en Stef Wauters (VTM), radiomakers Céline Ottenburgh (Universiteit van Vlaanderen podcasts); Jan Van Delm (VRT), Xander Peeters (NRJ), Catherine Van Eylen (VRT), Hajo Beeckman (VRT), Bert Heyrman (VTM). Ellen Dierckx (Belgische Improvisatie Liga - BIL), Piet Cueppens (Thomas More) en Kim De Bruycker 'Meester in de Dramatische Kunst' met jarenlange ervaring als docent Woord in verschillende Academies van het DKO, geven het beste van zichzelf.

Bij deze vierde editie kreeg ik waardevolle adviezen en tips voor nieuwe oefeningen van collega's Annelies Labaere, Evelien Vergauwe en Björn Doumen. Het was heerlijk om met jullie samen te werken. Aagje Dom, collega logopediste, actrice en voice-over-stem schreef de bijdrage over dubbing. Zij is de drijvende kracht achter de dubbingopleidingen "Make some voice". Dank dat je je kennis en vaardigheden hier deelt.

Ruud Hendrickx en Geertje Slangen (VRT Taal) staan altijd paraat met gouden raad. Hartelijke dank voor de vele kansen.

Bernadette Timmermans

Klink Klaar
Bernadette Timmermans

© 2021 Davidsfonds / Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, 2060 Antwerpen en Bernadette Timmermans
Gemaakt onder licentie van Davidsfonds. 'Davidsfonds' is het geregistreerde
merk van Davidsfonds vzw, Quinten Metsysplein 12, 3000 Leuven.

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk september 2021

Opmaak omslag: Steven Theunis | Arme de verre
Opmaak binnenwerk: Els Ruppol | Smets & Ruppol

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen
in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 02 26932 5
D/2021/0034/243
NUR 620